

Соколёнок

4/2019

июль – август

Кард

КЪВЕ ВАЦРА САДРА АЯЛАР ПАТАЛІ АКЪАТЗАВАЙ ЖУРНАЛ

Лезги рушар

БАДЖИЖАНУМ
МСАЕВА

Гъикъван хвеши жеда заз
«Я лезги руш» лагъайла.
Вирт хъиз, чандиз авахъда,
Зи чІалал зав рахайла.

ТІвар жагъайдм са зун туш,
Вири лезги рушар я.
Наз гуз чидай иербур
ТІварцел алай къашар я.

Ашкъидин рагъ пелевай,
КуькІурнавай нурар я.
Бахтунин туьд гъилевай,
Халкъ авурдан гъунар я.

ЦІайлапандин тІем галай,
Чинардиз хъиз буй авай,
Лезги рушар сагъ хъурай,
ТІварцІиз лайих суй авай.

Аяа Владик Ботмонов Начагъ Жьайцлаа...

Шумуд югъ я, авай са хва
Азарлу яз, месеваз.
Чимел хъанва дидед гъава
Начагъ тир хва рикъеваз.

Агъзур хиял физва рикъяй
Дидедиз югъ мичли я.
Гъич са кваллах къвезмач гъиляй
Дуьнья адаз ичли я.

Гъал гъикъ ятла къазва хабар
Йикъа вишра патав къвез.
Такун патал хъиз накъвар
Гъаятра ам жезва шез.

Йиферизни къилихъ хчин
Физвач диде ахвариз.
Ава цавухъ туьклуьрна чин
Халикъдизни ялвариз.

«Садра хва начагъ жедалди
Вишра зун хъун хъсан я», –
Лугъузва хъи гъар дидеди.
Аядин тал яман я.

Клек

Экуьн кьилий чухваз кІалхан,
Твада вуна, хьипре хьиз, ван.
Авайди туш вахъ са кІус чан,
За вун пака тукІвада, клек.

Луваривди гатаз къвалар,
Твазва вуна хуьре ванар.
Халкъни вакай хьанва бизар,
Вун чалай мус алатда, клек?

Гъарай мийир на гъавая,
Жува-жувак фикир ая!
ВахкайтІа ви гъиле пая,
Пагъ, вакай са хан жеда, клек.

Рабиият Бадедиз

Лай-лай ягъиз йифиз-юкъуз зи кьепІин кІане,
Ахвар хана, гелкъведай вун захъ, азиз баде.
«Ксус, бала, ширин бала, вун я зи куьрпе», –
Лугъуз, мани ягъиз жедай вун чуплах кІвале.

Кашни мекъни эхна вуна четин вахтарин,
Зун кІулаллаз къайгъу чІугваз жедай къушарин.
Акунач ваз са югъ регъят къенин суварин,
Залан парар ялна вуна уьмуьрдин къене.

Буржлу яз зун уьмуьрлухда амукънава ваз,
Гьалал ая вуна чІугур а зегъметар заз.
Маяк я вун даим дуьз рехъ къалурзавай чаз,
Нур къурай ви, чан зи баде, женнетдин кІвале.

Зилийрин суд-дуван

Расим Табжиев

Им 1455-йисуз хъайи кар я. Европадин са шегърда зилийрин суд-дуван авуна. Якъин хъи куън алапат жезва: зилийрин? Ун, ун! Зилийрин, зилийрин! Бес абурун тахсир вуч тир лагъана хабар къуртIа, чир хъухъ. Абур акъван туъремиш хъанвай хъи, сан-гъисаб авачир къадар! Абурай вирер ацIанвай.

Эхирни агъалияр вири санал кIватI хъана. Им гъикъван эхда?

Са рехъ жагъурна кIанда. кIватI хъана вири санал, гъатда агъалияр епископдин патав рекъе. Шикаят ийиз. Епископ вуж ятIа чизвачни? Ам динэгълийрин къилевайди я. Гъахъ-дуван гвай кас. Яб гуда а епископди агъалийриз. Ракъурда вичин чавушар зилийрин патав. Абуруни пуд зили суддиз гъида. Суд-дувандин чIехида, яни епископди и зилийриз лугъуда:

– Эй Аллагъдин гъайванар! За квез пуд югъ муъгълет гузва. Пуд йикъалай заз куън халкъдин малари

яд хъвазвай вирера такурай! Вири тухумар, жинсер санал кIватI хъана, са масанихъ алада!

Хкида чавушри зилияр гъа чпин мукъвабурун патав. Ахъайда. Алатда пуд югъ. Агъалийри вирерилай вил алудзавач. Акъван зилияр гъинихъ фидатIа. Амма зилийриз са къайгъуни туш. Чпин суд-дуван авуникай хабар къванни туш. Вуж вириз гъахъайтIа, гъадал алкIиз, фитIинзава абуру иви. Къвед лагъай сеферда агъалийри епископдиз арза ийида. И касдини цIийи суд-дуван ийида:

– Куъ вири тухумриз, вири жинсериз лянет, лянет, лянет! Куъ тереф хуъдай инсанризни лянет! – лугъуда епископди.

Амма зилийри ябни гудач. Чпин кар давамарда.

А девирра неинки инсандиз, неинки гъайвандиз, гъатта гъашаратдизни кваз зулум ийидай ихтияр са касдихъни авачир.

Сикіни Чухвер

(гъвечи мах)

Хъана къван, хъанач къван са сикі. Са зулун юкъуз багъда къекъвезвайла адаз са тарцел са чухвер аламаз акуна. ам, темягъ фидайвал чрана, гъа гила-мад аватда лугъуз куърс хъанвай.

Килигна сикі, килигна, адан сивиз цІаран яд атана, амма гъиле гъатай затІ хъанач. Ацукъна сикі, фена хиялриз. Хияларни лагъайта, уьндушкайри-кай, къазарикай, верчерикай тир. Хиялра сикіре верч хкънавай. Гъа и арада гар акъатна, гару тар юзурна.

Бирдан хилехъай галатна, чухвер сикірен къамал алукъна. Ам къве пад хъана. Сикірез са къадар тІарни хъана, амма чухвер акуна адан къили кІвалахна.

– Эгер вун хилел аламайтІа, вун икъаз къведачир, – лагъана ада. Вуна вунни кукІварна, зи къилни тІарна, зи хиялра авай верчни завай квадарна. Гила йикъ гъакІа! ИкІ лагъана, сире чухвердин къве падни санал вичин сивиз вегъена.

Хуьруьнвиани Чупчулав

MAX

Са нукI хьана. Ам пара иер, шад нукI тир. Са пехъни хьана. Ам пара эйбежер, къаних пехъ тир. НукIрен тIвар Хуьруьнви, пехърен тIварни Чупчулав тир.

Са сеферда недай суьрсетдихъ къекъвезвай Хуьруьнвидиз чилелай са твар жагъана. Адаз и твар нез кIан хьана, амма ам екеди яз, адан туьтуьна акIана.

Хуьруьнви аквада Чупчулаваз. Ада лугьуда:

– Исятда рекьидайди я! КIуф яна, неда за и нукI.

Чупчулав чилел эвичIна, Хуьруьнвидив агатна. Ам акуна кичIе хъайи Хуьруьнвидин туьд гъяркъуь жеда къван! Твар лурпIна адан руфуниз аватна. Пурррна лув гана, гъа пехъ ацукъай тарцин хилел ацукъна, ада вичин душмандал хъуьруьнар ийида:

«Чив-чиририв! Чив-чиририв!
Де ша тIун вун зи къилив!
За ви гъа тум акъудда,
Катна, валай алудда!
Чив-чиририв! Чив-чиририв!
Де ша тIун вун зи къилив!»

Чупчулав къени Хуьруьнвидихъ калтугзама, амма ам адахъ сакIани агакъзавач.

Виклегиъ Зураб

Зияудин
Даранов

(Эвел алатай нумрада)

Са гъафте алатна. Зурабаз хуър са къдар чир хъана, гзаф цийи дустарихъ галаз таниш хъана. Нянихъ вирида хъиз нехир хтайла кал хкиз хъана. Булахдилай яд гъиз цин къапар ацурна. Гъатта бубадиз тевле эцигизни куъмекар гана. Гъар экуънахъ кал ацайла, Айшат эмеди Зурабав са истикан чими фири неки хъваз тазвай.

И феи гъафтеда Зураб яклачларче хъана, хъуъкверал яр акбалтна, гумрагъ хъана аквазвай. Бубади адаз бапахни, далукуртни, цвана, цийи батинкаярни къачуна. Гъар нянихъ бубади вири хтулар кватиз дагъвийрин къегъалвилерикай, абуру дяведа Ватан гьикI хвенатIа суьгъбетар ийиз хъана. Гъа икI йикъар къвез алатзавай.

Са экуънахъ бубади лугъуда:

– Гъазур хъухъ, Зураб, къе чун къвед дагъдиз чубанрин къилив хкаж жеда, ана зи стха Гочоба чубанвал ийизва.

– Адаз ана киче тушни, буба?

– Халис этемдиз санани, садахъайни киче жедайди туш.

– Зазни киче туш, буба.

– Баркалла, зи хтул, гъакI лагъ.

Рахаз-рахаз бубади чантадиз фу, къуру якIун кIусар, нисидин къумбук ва яд авай флягани кIватIна. Ахпа къацIалай тфенг къачуна, къве пачка патронарни къенепатан жибиндиз вегъена.

– Де къарагъ, гъатин рекъе.
Палтум рикъелай ракъурмир, йи-
физ дагъда мекъи жеда.

Гъаятда, жагъундал
кутуннавай ламни вилик гъана
бубади лугъуда:

– Зураб, вун ламраллаз фидан-
ни, тахъайтга къвачи-къвачи?

– Къвачи-къвачи, буба.

– Де, ятга ша, гъатин рекъе.

Рехъ са ажаибди тир. Сифте
са тимил чкадиз хуърйя агъуз
эвична, ахпа тикдиз къуд пад
къацу жигъирдай фена. Вири и
рекъе бубади заз риваятар, къи-
саяр ахъагъиз хъана. Алукъ тий-
идайвал, галат тежедайвал хкаж
жедай амалар чирна. За лагъайтга
зи рикъяй икъван камаллу, савад-
лу зи бубадал дамахзавай.

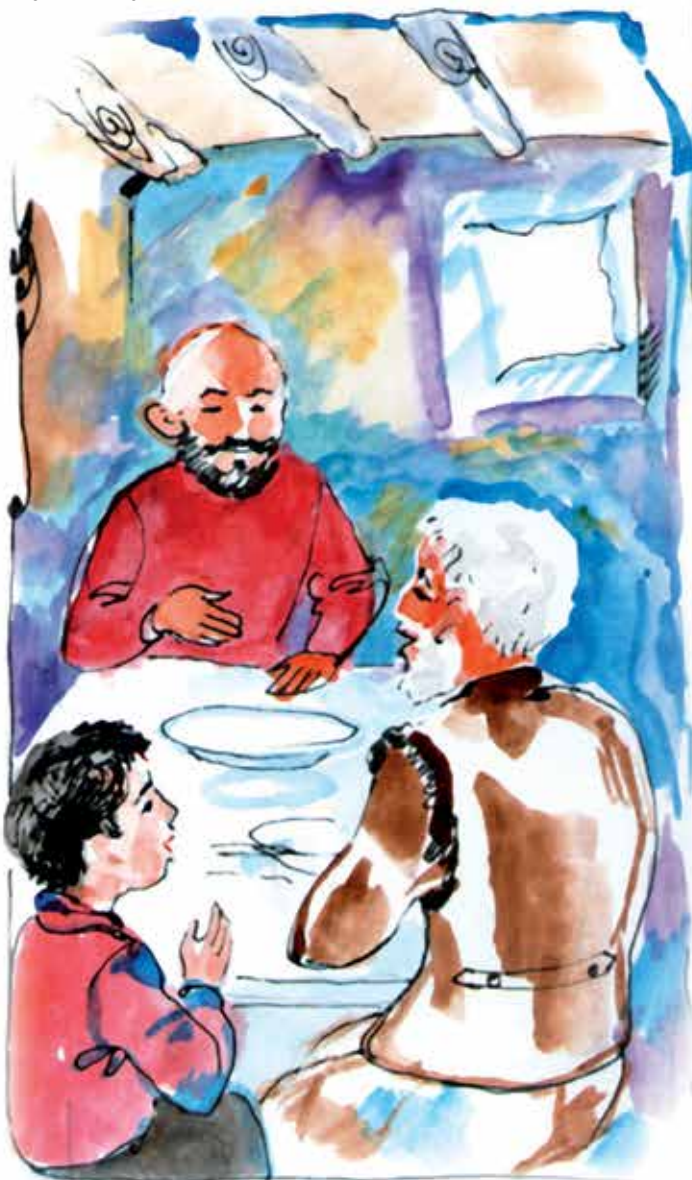
– Дагъдани, тамани, шегъердан-
ни гъамиша рехъ рикъел хуъх, хтул.
Гъар камуна лишанлу чкаяр къатлуз
хъухъ.

Са къадар вахтундилай кицлер
элуъкъдай сесер акъатна.

– Чун агакъна, хтул.

Чи вилик са метридин къакъан-
вал авай къванцин цал пайда хъана.
Цлахъ са гъвечли къванцин къазма-
ни галай. Пенжер къеркъ хъиз хъан-
вай хамуналди къевнавай. Къазма-
дай къумрал, чуруяр квай, къанчл
хътин этем экъечна. Им Гочоб ими
тир. Ада зи къилел гъил алтадна,
ахпа зун цавуз хкажна, сивел хъвер
алаз лагъана:

– Аку гъа, гъихътин буй ганатга.
Мехъер ийидай хътин гада хъанва.
Мехъерал тукъадавай лапагар зи па-
тай. Амайди свас жагъурун я.

Чун пудни къазмадиз гъахъна. Къулалкъажгъан йигазвай, гумкъава авай гурмагъдай къежел акъатзавай. Къванерал къве тахта вегъена, винелай ацукъиз регъят хъурай лагъана япунжи екъанавай. Гочоб имиди энгел тавуна чаз пудазни шурвар экъяна. Фан са хъвехъ атана зав вугана.

– Неъ, хъул, тѳуруниз уф гуз неъ, шурва цѳал авунавайди я.

– Гочоб, – лагъана бубади, – де гила ахъая кван хъайи-тахъай. Ам вучтин сев тир иниз акъатайди?

– А севре чун секин тазвач, валлагъ. Йифди кицѳер элукъзава, лапагарни секинсуз я, ксузвач.

– На вуч авуна?

– За са шумудра, цавуз тѳенгар яна, кичѳерар гана. Сад-къве югъ квахъна. Ахпа мад йифериз атана, гъарай-эвер туна, са лапагни гваз хъфена.

– Лап пел кутуна яна кѳандай.

– Зи ружадихъай адаз кичѳезвач. Зав бегъем патрумари гвач эхир, гъавилъай за ваз ша лагъайди я.

– Гъавурда акъуна.

Икѳ лагъана бубади вичи гъайи къве пачка патрумари суфрадал эцигна, ахпа чанта къачуна, лагъана:

– Зураб, зун са тѳимил къежелерал къекъведа, чантадиз жикѳиярни кѳатѳа, чайдин векъер-къаларни, жув зун хкведалди къазмадай экъечѳмир.

– Буба, ваз севрехъай кичѳе тушни? Тѳенг хъайитѳани къачу.

– За ваз лагъаначни, зун и мукъварал жеда. Вин вуч я, сев лагъайла зегъле фенани? За ваз гъикѳ лагъанай, эркекдиз кичѳе жедайди туш.

Югъ няни хъана. Зураба къаб-тѳур чухъвена. Гочоб имиди къежелай са къужах кѳарасарни гъана. Гъа и арада кицѳер элукъиз башламишна.

Зурабан япарихъ «Гочоб, Гочоб!» – гъарайзавай бубадин сес галукъна. Катна къежел акъатай Зурабаз яц къван чѠехи, сив ахъайна, гъарай галаз, къармахар виликна, бубадал къвезвай эйбежер сев акуна. декъикъани тефена галаз-галаз къве гуьлле акъатна. А гуьллейри севрен руфун къазунна, хъел атай сев гъарайиз-гъарайиз бубадал тепилмиш хъана. Гочоб имиди мад сеферда яна. И сеферда гуьлле лап келледиз фена. Севрен гъарай акъваз хъана, ярх жедайла бубани севрен къвалак акатна.

– Къазимегъамед! – гъарайна Гочоб имиди. Са гуж-баладалди ада буба севрен къвалакай хкунда. – Вал хер хъанвани, гъи чка тѠазва?

– Къуьн, зи къуьнел хер хъанва, кѠвачерни севрен къвалакай хкуд.

Бубадин къуьнел залан хер хъанвай, анай акъваз тийиз иви физвай.

– Зураб! – гъарайна Гочоб имиди, – къах хъана акъвазмир. Катна фена къазмадай фонарни аптекани спирт авай шуьше гваз хъша! Гочоб имиди бубадин хирел сифте шуьшедай спирт илична, ахпа спиртдал къежирна памбаг эцигна, къуьн жуданалди кутѠунна. Амма иви акъваззавачир. Ярхар жедайла севре бубадин къве пакун тѠвални ханвай, са кѠвачни. Гочоб имиди мукъаятдиз буба къазмадиз хкана къаткурна. Вичин гъиле гъатай кѠарас-лаш къачуна, хайи кѠвач кутѠунна.

– ТѠазвани Къазимегъамед?

– КѠваче тѠал ава, – лагъана, бубадиз къарагъиз кѠан хъана.

– Ваъ, ваъ, вун къарагъна, юзана виже къведач. Ма, са хупѠ яд хъухъ.

Яд хъвана са арадилай хъиз буба ахварин хиялдиз фена.

– Зураб, гъалар хъсанбур туш, хтул. Хер деринди я, иви акъваз-

завач, кІвач ханва. Вун хуьруьз хъфена кІанда. Чарасуз куьмек герек я. Райццетрдай вертолет герек я лагъ.

– Ваъ, – лагъана ван хъайи бубади, – санизни ам фидач. Йифен рехъ, дагъдин егъи жигъирар, гъвечІи аял...ваъ, жедач.

– За рехъ рикІел хвенва, буба, заз кичІедач, зав фонарни гва.

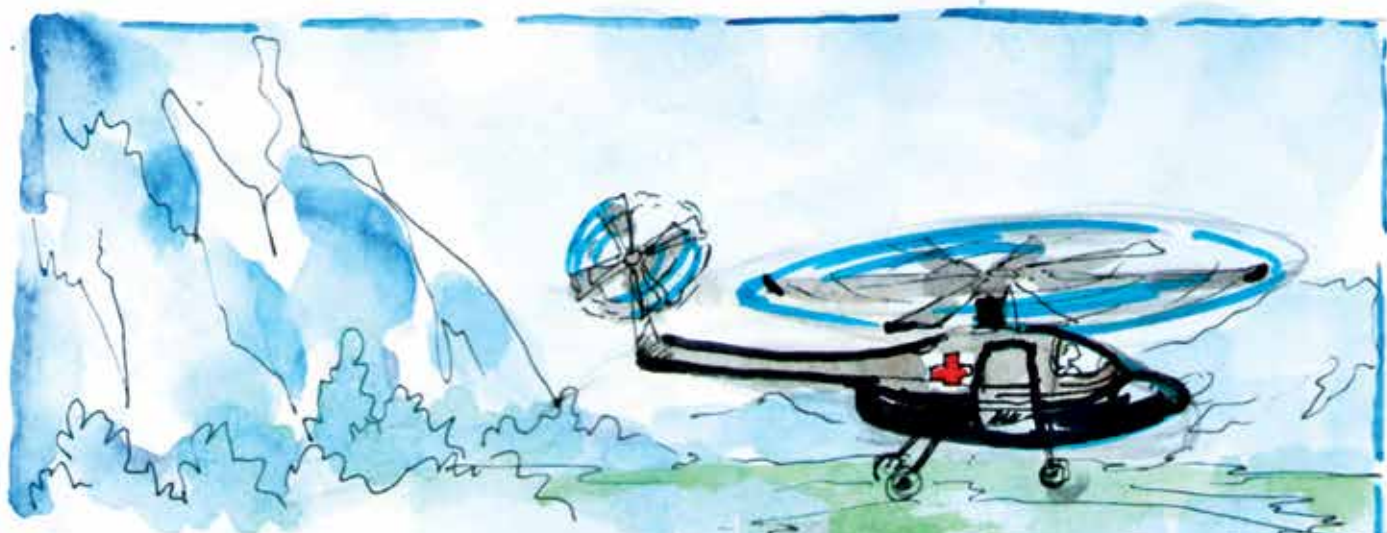
Жибиндиз са кІус фуни, спичкайрин къватини вегъена, Зураб тади кваз къазмадай экъвечІна.

– Мукъаят хъухъ, Зураб! Хуьруьз хутахдай жигъирдилай элячІмир, де кат!

Рехъ Зурабаз регъят акъвазнач. Ам къулухъ килиг тийиз, хуьр галайвал катзавай. Адаз вичин гуьгъуьна сев гъатиз кичІезвай.

Хер алай буба вилерикай карагзава. Зураб, гъекъ михъиз, хуьр галайвал катзавай. КІвач къванце акъур Зурабан гъиляй фонар аватна, метІел цІарх хъана ам ацукъ хъана шехъиз башламишна. – Гила вучрай, бубадин вилер зал алайди я. Ваъ, шехъиз зун руш туш хъи. Бубади табдайди туш. Ада закай сейке этем хъанва лагъайди я.

Рекъин лишанар рикЛел хкиз, Зу-
раб мад рекъе гъатна. Ингъе, яваш-
яваш хуъруьн экверни малум хъ-
на. Къастунал кЛеви Зураба мад
кам акъвазарнач.

– Чангъакъа вуна аял йифен
рекъера туна, Гочоб, – лагъана
цДугъзавай бубади.

– Маса рехъ авачирла, вуч-
дай, Къазимегъамед? – яваш-
диз, тахсиркарди хъиз жаваб
гана Гочоба. Бубадин къуь-
нел алай хиряй иви авахъза-
вай. Гочоб къежел экъечІна,
пІапІрусдиз цІай яна, цавуз
килигна. Садлагъана цава
гъарай галаз вертолет пай-
да хъана.

– Агакъна, вертолет
агакъна! – гъарайна Гочо-
ба.

– Агакъна, валагъ –
яваш хъанвай ванцел-
ди жаваб гана бубади.

– Зи хтулдикай халис
эркек хъана. И гафар
сиве амаз, чІурал ацу-
къай вертолетдай врач-
ни носилкаяр гвай са-
нитарар эвичІна. Абур
тади кваз къазмадиз
гъахъна. Абурун гуь-
гъуьна аваз эвичІай
Зураба бубадин па-
тав зверна.

Гъвечли Тичме Сьиклаяяр

Надинж бала

Саклани члалаз килиг тийизвай Мурадаз дидеди лугьуда:

– Я хва, гьикъван хьурай ви надинжвилер, вуна зун вахтсуз кьубзуь ийизва, кьилин чларарни рехи жезва зин.

– Ви диде Фатума бадедин чларарни михьиз лацу хьанва, вични кьубзуь хьана клеклец гваз кьекъвезва. Гьакл хьайила, чан диде, гъвечли члавуз вун залайни надинж велед хьана жеди.

– Яда, ваз икл жувабар гуз ни чирна?

– Гьамни вун я, чан диде. Гьарда вичин дидедай чешне кьачузвайди я. Халкъдин мисалда лугьузвайвал «курунавайди тлурунизни кьведа».

Сивин пад квачир хала

Кубчейриз физ тади квай Мурадаз чпин клвализ Эсли хала кьвезваз акуна. Дидени Эсли хала ихтилатар ийиз ацукънавай. Кьецелай гадайрини уьфтер язавай. Эхир кьарай хуьз тахьай Мурада Эсли халадивай жузуна:

– Чан Эсли хала, вуна сивелай лечек алу да ман.

– Вучиз, я хва?

– Дидеди лагьана хьи, бес ви сивик пад квайди туш.

– Мад вуч лагьанай ви дидеди?

– Мад? Мад лагьана хьи «Эсли вахал кьве чин алайди я». Амма заз аквазвайди са чин я эхир, а кьвед лагьай чин вуна гьинизна, хала?

– Ам ви дидедай хабар яхъ, чан бала, мад за ваз вуч лугьун?

Садра Мурада члехи бубадивай хабар къада:

- Я ба, лагъ ман заз, вакай мусалай члехи буба хъайиди я?
- Гъа вун хайи юкъуз, чан хтул.
- Бес гъа и кардай вуна заз затлни гудачни?

- Я чан хва, – хабар къуна бахди, – вун вучиз шехъзава?
- Зи къил раклара акъурди я-е.
- Къалура кван! Мус акъуна, чан бахдин.
- Накъ нянрихъ.
- Ятъ, я хва, бес накъ нянрихъ къил раклара акъуна лугъуз, гила шехъдани?
- Бес за вучдай? Накъ квале касни авачир.

Бубадихъ галаз са къапунай хапла нез столдихъ ацукънавай хтул, гъиле авай тлур суфрадал гадарна, шехъиз башламишна.

- Вуч хъана, я хтул? Вун вучиз шехъзава? – хабар къуна бубади.
- Хаплади зи плузарар кана ман.
- Ятла, са тлимил гуъзлемиша. Къайила, неъ.
- Вуна гуъзлемишдач къван.

Са юкъуз Мурад мектебдиз ата-нач. Пакадин юкъуз муаллимди адавай хабар къуна:

– Я Мурад, вуна накъ тарсар вучиз ахъайна?

– Накъ заз мажал хъанач, муаллим. Чехи стхадин сас тазвай.

– Тазвайди стхадин сас хъайила, тарсар вуна вучиз ахъайдай?

– Стха шехъзавай, муаллим, бес за ам къилди тадайни, зани зил чугваз хъана.

Са юкъуз дустуни Мурадавай хабар къада:

– Мурад, ваз чиз, жугъундал акъахнавай клекре са кІвач вучиз хкажзава?

– Мектебда кІелзавай гада яз ваз гъа карни чидачни? Къве кІвачни хкажайла бес ам татаб хъана аватдачни?

КЕРИМАН ЖАВАБАР

– Керим, вуна мад тарс чирнавачни?

– Ваъ, малим, зи кылиз са шеъни физвач.

– Ам ваз ни лагъана?

– Зи бубади, малим. Ада, яб къуна зун куъчедай хкана «ви кылевай гар акъуда, тарсар кѳела, бес я куъчейра къекъуън» – лагъана.

– Бес вучиз кѳелнач?

– Тарс кѳелиз башламишнамазди куъчедай юлдаш гадайри уѳтер ягъиз башламишна. Зани, къавал экъечѳна, уѳтуъналди абуруз жаваб гузвай арада дидедиз акуна.

– Вун куъчедай уѳтер ягъиз хкайди тирни? – хабар къуна дидеди.

– Уѳтер за кылевай гар акъатун патал язава, кыиле гар амай къван гагъ зи кылиз тарс физвач, чан малим нетижани ваз аквазва.

– Ви уюнбаз жавабар бес хъуй, Керим, – лагъана муаллимди, – пака диде-буба галачиз мектебриз къемир.

– Ваъ, ваъ, чан малим, а кар авуртѳа, зи дидедин язух тушни?

– Дидедин вучиз гъа?

– Гъикѳ вучиз? Дидеди заз накъ мад «Я Керим, вун сеbeb яз муаллимри зи чин кудай къван чиникай хъурхъ жезва», – лугъуз шел-хвал авунвайди я. Бес дидедин чиникай хъурхъ хъайила, ам булахдал гъикѳ фида? Зи бедбахтвилер ар-тухармир, чан малим.

Ташкидин
Агъмедханов
КЪАЗРАН КАКА
(ГЫКАЯ)

Няни сад-
кыляй сада акъаз гъягъ-
ада акъаз гъягъ-
диз гъахъ хъувур аялрихъ
диде хъел къаз элкъвена.

– Портфелни гурарин кӀане туна
гъина гъатнавай? Им гы гъал я вал
алайди, Фарман? Вунни пирлицӀ
хъиз адан гъугъуна гъатна, яни, Ра-
сул?

Школадиз фидай яшни тахъанвай
гъвечӀиди, вичел гъил туькӀуьрунни
викӀегъдиз рахаз эгечӀна:

– Чун къаз хкиз фенвай, диде!

Чехидазни вич тахсирлу ийиз
кӀан хъанач:

– Зун Расула тухвана...

– Расула тухуз вун адалай
гъвечӀиди яни?

Фарманай гаф ажкъатнач, амма
гъвечӀиди дилавар хъхъана:

– Къаз са какани хун тавуна кат-
на, де. Мука какаярни авач. Ада
кикӀидай къазрахъ галаз лув гана.
Чавай вирелай хкиз хъанач. Яни,
ФутӀ? Гыкъван алахъна, хкиз
хъанач-е, де...

Дидедин атӀугънавай чин акваз-
акваз ачух хъана. Аялриз мад гыкӀ
туьнбуьгъ хъийидай. Къаз какадал
акъалтайла, ада сенфиз аялриз
муштулух ганай: «Гила чи къазра
какаярни хада, ахпа бадбатӀарни
ахъайда».

Бици Расула экуьнахъ къа-
рагъунни бегъем фуни туьтӀуьна
къаз ацукънавай демекдин ракӀар
яргъалай гъузчивилик кутунай.
Анал эркекди аюх хъана акъваз-

навай эхир. Кичлела кьурун цлан далдадикай раклариз килигиз гьикъван вахт акъатна. Къазра мукал ацукъна ферикъат жедалди акъудай къван кьуьруькар вуч тир! Гагъ алай чкадал вичи-вич эчлязавайди хъиз юзурдай, гагъ кланик квай самар яргъи клуфалди къваларив агуддай. Аялдивай адан гьерекатар гуьзетизни хъаначир. Адан вил анжах фад кака акулал алай. Бирдан демекда авайди вичин члалал «рахаз-рахаз» ракларин сивел атана. Анал акъвазнавай агъайна «часовой» теспача хъана. Къазари, гарданар вилик члугваз, чпи-чпиз тавази вилер авуна. Ахпа, бейхабар еке лувар ачухна къведни цавуз хкаж хъана.

Расулаз кланзавайдини гъа им тир. Ада садлагъана мукал чукурна, амма самарал затни алаз акулал. И арада мектебдай Фарманни хтана.

– Футл, гзаф какаяр хадай къаз киклидайдини галаз катна-е, – сефилдиз лагъана ада.

– Гъиниз? – члехи стхадик теспача акатна.

– Агъадихъ. Ша, чна ам хкидан?

– Ша, ша!

Стхаяр рахаз-рахаз куьгъне багъдин уьруьшдиз акъатна. Иллаки гъвечлидан сив акъвазнавачир. Члехидани физ-физ жугъундикай къве твал хкудна. Тваларикай сад Расулал яргъи авуна. «Чна абур вилик кутуна акл хкида хьи!» – садасадаз лугъуз-лугъуз, стхаяр къазари шадвилер кьурмишнавай вирел агакъна. Чпиз гъарай гузвай аялар абур саймишни ийизвачир. Фарманаз къарай атанач: «Вириз гъахъда исятда зун». Ада шалвардин кикер винелди акъалжна, вириз кам вегъинни гъвечли стхадай гъарай акъатна: «Ядай къаз атана, Футл!» Кьурху акатай Фарман са квехъ ятлани клвач галклана вириз аватна...

– Бес куьне къаз вучиз, хканач? – умундиз жузуна дидеди.

– Чаз вири къазар виряй ахкьудиз кланзавай... Къежена...

– Футла шалвар дегешаррай ман, диде. Чун мад хъфида, – члехи стхадин гафар къатлана Расула.

– Хъфин герек туш, балаяр. Абур чеб-чпиз хведа, – лагъана дидеди ва даклардай къачуна, къазра самарик клеви авур кака къалурна.

Сифте сеферда акур къазран какадиз аялар яргъалди килигна. Иллаки гъвечлида тажуб хъанваз жузуна: «Идакай чаз яраб шумуд бадбатл жедатла, диде?»

Регъве техил регъвена –
Гъуър хъана.
Г – чурна, къ – кхъена –
Къ..? хъана.

Дерзичидин гъиле раб,
Тпапахъандин гъиле ? аб.

Шезва бицдек къалуриз сес,
Ксун патал вегъеда ? ес.

Гъвечи рушан гъилева кул,
Экъиснава бадеди ? ул.

Хърак квайдан гъилева цам,
Чухвазава темпелди ? ам.

Гъалзава чубанди суъруъ,
Атпунач чуклудди ? уъруъ.

Пар ялдай гъайван я –
Лам я.
Тарарин майдан я –
? ам я.

Алукъзава майдин сувар,
Ахъайнава лекъре ? увар.

БИКЕЖАНУМ

Гъвечи

АЛИШЕКОВ

ДАГЪВИ

Къакъан дагъдин Хинерин хуре Алиш твар алай гада яшамин жезва. Хинерин хур къве дагъдин юкъва авай муг хъиз экля хъанва. Дагъдин куклушар къацу махпурди члагурнава. Къве куклушдин юкъвайтуз Самур вацун са хел авахъзава. Гад алукубайла Алишан шадвилихъ къадар авач. Ам, футуьнни рикелай фена, экуьнилай няналди вацлай экъечизавач.

Чехи стхади, къамуз къве лапашни вегъена, вилик кутуна хкидалди, ам квализ хквезвач. Хтанмаздини бубадин кавалдик чуьнуьх жезва. Куьз лагъайта, адаз чизва чехи стхади адан суд-дуван ийизма. Экуьнахъ хперин суьруь гьитепейрал хкаж хъана, нянихъ яйлахрихъди мус эвична адаз чизвач.

— Там-шам тавуна, пака экуьнахъ сятдин къудаз къарагъда вун! — кавалдик квай Алишаз ван жедайвал, гъарайдалди лагъана чехи стхади. И арада квализ баде гъахъна. Пери

бадеди Алиш кѳужахламишна, ку-
кушдиз са темени гана лугѳуда:

– Зи хтул Алишакай дагѳдин а
пата авай Гѳейдар Алиев хѳтин
чѳехи кас жеда.

– Ам са чѳехи гѳукуматдин пачагѳ
я, ви Алишаз са хуѳруѳн суѳруѳ феѳи
падни чизвач, вазни жагѳана вуж
нив гекѳигдатѳа.

Икѳ лагѳай Казимаз бейкеѳ хѳайи
бадедин чин акуна, тадиз бадедиз
са теменни гана, ада вичин кѳил
баштѳанна.

Бадеди Алиш кавалдикай хкун-
да, адас тѳуѳн гана, ахпа, юргѳун
хѳанвай хтул месел хутахна, хкетар
ахѳагѳиз башламишна. Алишаз пуд
лагѳай ахварар аквазвайлани баде-
ди вичин хкет эхирдалди ахѳайдай,
имни адан адет хѳанвай, вичин па-

тай хайи риваятриз, хкетриз иѳиз-
вай гѳуѳрмет тир.

Алиша Пери бадедин хкетрихѳ
гзаѳ рикѳ алаз яб акалдай. Камал-
лу бадеди хтулдиз дагѳвийри. На-
диршагѳдин чапхунчѳяр хуѳруѳз
атайла, жегѳил чубанри кѳакѳан
синерилай, рагарилай абурун кѳи-
лел кѳванерин хар гѳикѳ кѳурдайтѳа
суѳгѳбетдай. Хер хѳайи жуванбур,
хирерал дармандин векѳер-кѳалар-
ни эцигна, кутѳунна, кѳулаваз хуѳ-
руѳз хкидай. Ихѳтин риваятрихѳ
яб акала Алиша Пери бадедиз вичи
кѳабулнавай кѳарардикай лагѳана:

– Баде, зун и хуѳрѳяй экѳечѳна, са-
низни фидач, закай гѳа вуна лагѳай
риваятра авай хѳтин чубан жеда. За
хайи хуѳр, хайи дагѳлар жуван хзан
хѳиз хуѳда.

МАРИНАДИЗ КУЪХЪВАЙ СИ КИЧЛЕ ХЪНАТЛА?

Маринадик са чуру хесет акатнавай. Ада тупарай иви акъатдалди вичин кикер жакъвадай. Гъикъван мийир-межер лагъанатлани, садахъни яб акалзавачир. Адаз гзафбуру шуькъуьт, къиф лугъузвай. Дидеди лагъайтла, гъар сивиз тлуб тухвайла Маринадин гъилер язавай, абур жунадалди кутлунзавай. Амма руш садан вагътедайни физвачир. Ам психологдизни къалурнай – файда хъначир. Эхирни ам дидеди духтурханада къаткурдайвал хъана. Маринадиз лагъана хъи, бес духтурханада адан пуд варз жеда, та-а цийи кикер экъечлдалди. И пуд вацра са хара рапарни яда, дарманарни хъваз тада, йифера пиплени акъвазарда, духтурханадин дегълизарни чуьхуьз тада. Дидедини гъа къепака цлуд йис жезвай вичин рушак ихътин чуру хесет ква лугъуз арза-ферзени авуна.

– Ихътин хесетар кваз, чан бала, вун садани гъуьлуьзни тухудач, – лагъана Кевсер халади.

– За мад кикер жакъдавач! – къагъур къвез шехъна Марина.

– Саклани члалал гъиз тежезвай, вахъ югъун амани? – лагъана дидеди.

– Марина сейке руш хъанва, къацлай кикер жакъваз ам ахмакъ туш, зун адахъ ягъазва, – лагъана Кевсер халади.

И йифиз дидедихъни халадихъни яб акалай Мариноми гъич вилни акъалнач. Адан вилерикай больницани карагна, адаз члехи хъайила вич адахли авачизни кичле хъана, юлдаш рушарини вичел авур хъуьруьнарни риклел хкана.

Пакамахъ къарагъай Марина чин-гъил чуьхвена цлун клвализ дидедиз куьмекар гуз фена. Ада кикер жакъвазмачир.

Куьне гъикл фикирзава, белки Мариномидиз Кевсер халадин келимаяр куьмек хъанатла?

Къвоз чъдани

Вучиз керекулдиз
къекъвез
чъдач?

Са юкбуз керекулдиз куьлуз-куьлуз камар вегъиз гъейран жедай жуьреда къекъвезвай хуьруьн нуькІ аквада.

«Зун адалай пис нуькІ яни къван, – фикир-хиялна керекулди, – за гъакІ къекъвез чирда». Йикъар, гъафтеяр пучна керекулди, эхирни ада вичиз хуьруьн нуькІ хъиз къекъвез чирна. Дамах-чахмах ийиз са гъафтени алатнач, керекулдиз хуьруьн нуькІрелайни агъайни къекъвезвай лиф акуна. Мягътел хъана керекул. «Зун икъван гагъ гъинавай, – мурмурна ада вичи-вичикди, и лиф заз вучиз акуначир? Ваъ, икІ жедач, лифрен еришар чирна кІанда».

Гзаф алахъна керекул, эхирни ада вичиз лиф хъиз къекъвез чирна. ЭкъечІна къежел, къушарин ви-

лик дамахдивди къадамар къачуна. И арада адан вил къветре акбада. Къветрен еришди вил тухвай керекул гъадан къекъуьнрал ашукъ жеда. «Мад гила ана хъайиди хъана, – фикирна керекулди, – за заз и къветрен къекъуьнар чирда». Лагъайвал авунни хъана. Сад-къве гъафте алатна, керекул къветрен еришар къалуриз экъечІна. Гъа и арада ам мад хуьруьн нуькІрел расалмиш хъхъана. Вич-вичелай гзаф разизвай керекулди:

– ГъикІ я, якъадаш, вун зи къекъуьнрал гъейран яни? – хабар къуна.

– Гъейран хъунни айиб туш, – жаваб гана хуьруьн нуькІре, – амма ериш дегішналди керекул гъа керекул яз амуькна эхир.

Фикирлу хъана керекул, пер хана амуькна ам. Са пуд юкъуз гъич къецелни экъечІнач. Эхирни ада вичин тІебии еришар чир хъувунин къарар къабулна. Амма гзаф алахъна керекул, сакІани вичин къекъуьнар рикІел хтанач. ЭрчІи патахъ кам вегъена – дуьз акъатнач, чапла патахъ кам вегъена – мад патахъ кам хъана. Эхирни виликди хкадарна; гъакІ хкадриз-хкадриз ам куьчедиз экъечІна. Гъай йикъалай инихъ керекулар хкадриз къекъвезва, абуруз камар къачуз чидач.

АЛАМАТДИН КЪУШАР

Къиблединни РагъэкъечІдай патан Азияда алааматдин къушар яшамыш жезва. Абур чубарукар-саланганар я. И къушар квелди тафаватлу ятІа чидани? КъетІен мукаралди. Абуру чпин мукар цуькІуьндикай расзава. ЦуькІуьнни чпин икьи, алкІидай жуьрединди жезва. Ам къурайла кІеви жезва.

Мад са тажуб тереф. РагъэкъечІдай патан уьлквейра и чубарукрин мукарикай шурпаяр ийизва ва а шурпайриз «Чубарукрин мукар» лугъзва.

ЦУЧА - МУЧА

Ваца, гьуле вили кьаш,
Хьуйтуьз кьайи лацу аш,
Гум хьиз цавуз экъечда,
ЗатI авач вич эвездай,
Гуьзгуь жеда аяздал,
Я вирт туш ам, я нек туш

Самовардин «ханумар»
Тахтунава лембекрал,
«Мехмерияр» чанда цаз,
Гьекь акьудиз кьуьзекрай.

Тай авачир чими затI я эбеди,
Гекъиг жеда анжах чинив дидедин.

Лацу, чулав памбаг цавал элкьведа,
Кьайи, рагьул симер хьана хкведа.
Гьамам я ам цуькверизни тарариз,
Хаталу я таж алачир рушариз.

Гимишдин чул – лезги чилин дамах я,
Сят хьиз, йиф-югь акьваз тийиз кIвалахдай.
Тайинариз хайи чилин бинеяр,
Эхиз гагь-гагь бязи касдин тегьнеяр.

Гурлу ийиз мелни-мехъер кIубан я,
Ясдин юкьуз, мез кьурбур хьиз, пашман я.

Физвай затI я акьваз тийиз,
Сят туш, вацI туш, аквадач.
Уьмуьр фида, чизни течиз,
Кьадирсузда кьатIадач.

Лацу бермек, кьацIу чухва –
Такабурвал кьилих я.
Руьгьдин буба, хуьзвай арха, –
Туьнтвал кьазвач синих яз.

Япунжи туш, паркьул туш,
Варданаг туш, я кул туш,
Бухах – еке курквачI я
Марфадин кьев – ам...я.

Ам туьрездиз я ухшар,
Цанар цадай ник я чар.

Соколёнок

ISSN№0206-7978

Кард

4/2019

июль – август

Иллюстрированный детский журнал.
Издается один раз в два месяца.

Учредитель:

Министерство информатизации, связи и
массовых коммуникаций Республики Дагестан.

Регистрационный номер

серия ПИ №ТУ05-00413 от 22.04.2019 г.
выдан управлением Роскомнадзора
по Республике Дагестан.

Издается с января 1980 г.

Руководитель – главный редактор

М.М. Ахмедов

Редколлегия:

Х. Хаметова (редактор)
А. Кардаш
А. Исмаилов (зам. гл. редактора)
З. Кафланов
К. Акимов
Т. Зургалова (ответ. секретарь)

Художественный редактор З. Даганов

Технический редактор Т. Лузина

Художник номера М. Муталибов

Художник обложки С. Бицираев

Формат 60x84 $\frac{1}{8}$
Бумага офсетная.
Уч. изд. л. 3,35.
Уч. печ. лист 3,26.

Сдан в печать 05.08.2019 г.

Выход в свет 08.08.2019 г.

Тираж 452 экз.

Заказ № 426.

Типография:

ООО «Издательство «Феникс-пресс».

Адрес типографии:

367018, РД, г. Махачкала, ул. Петра I, 61.

Редакция и издатель:

Государственное бюджетное учреждение
Республики Дагестан «Редакция
республиканских литературных журналов
«Соколёнок» и «Литературный Дагестан».

Адрес редакции и издателя:

367000, РД, г. Махачкала, ул. Даниялова, 55.

Электронный адрес редакции:

litdag@mail.ru

Лезгинский язык

Индекс: на год - 63338,
на полугодие - 73906.

Цена свободная

